

TA'LIM METODLARINING PEDAGOGIK MOHIYATI

*Andijon Davlat Pedagogika instituti
Maktabgacha ta'lim fakulteti
Maktabgacha ta'lim yo'nalishi 3-bosqich talabasi
Tirkasheva Sevinch Jumanazar qizi*

Doi:

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15258406>

Annotatsiya. Mazkur maqolada ta'lim jarayonida metodlarning pedagogik mohiyati, ularning o'quvchi shaxsini shakllantirishdagi o'rni, metodlarning tasnifi, interfaol metodlarning afzalliklari va ularni amaliyotda qo'llash yo'llari yoritilgan.

Shuningdek, metodlarning ta'lim samaradorligiga bevosita ta'siri va ularni tanlashda e'tiborga olinadigan didaktik mezonlar tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: ta'lim metodlari, pedagogik jarayon, interfaol metodlar, kompetensiyaviy yondashuv, o'quvchi faolligi, metodlar tasnifi, dars samaradorligi.

Zamonaviy ta'lim tizimining asosiy maqsadi – o'quvchilarda mustaqil fikrlash, hayotiy muammolarni hal etish, o'z fikrini erkin ifoda etish va jamiyatda faol ishtirok etish kompetensiyalarini shakllantirishdir. Bu esa, bevosita, ta'lim jarayonida qo'llaniladigan metodlarga bog'liqdir. Ta'lim metodlari pedagogik faoliyatning vositasi bo'lib, o'qituvchi bilan o'quvchi o'rtasidagi o'zaro ta'sirni tashkil qiladi. Shu boisdan ham, ta'lim metodlarining mohiyatini anglash va ularni amaliyotda to'g'ri qo'llash zamonaviy pedagogik faoliyatning muhim talablaridan biridir.

1. Ta'lim metodlarining pedagogik mohiyati.

Pedagogik metodlar deganda o'qituvchining ta'lim-tarbiya jarayonida o'quvchilarga ta'sir ko'rsatish, ularni ma'lum faoliyatga jalb etish, bilim berish va tarbiyalashga qaratilgan usul va vositalar tushuniladi. Bu metodlar orqali o'qituvchi ta'lim mazmunini o'quvchilarga yetkazadi, ularning bilish faoliyatini faollashtiradi, mustaqil fikrlashga undaydi.

Pedagogik metodlarning mohiyati ularning quyidagi funksiyalarida yaqqol namoyon bo'ladi:

- O'quv faoliyatini tashkil etish;
- Bilimlarni o'zgartirishni yo'lga qo'yish;
- O'quvchilarda amaliy ko'nikmalarni shakllantirish;
- Tarbiya berish va ijtimoiylashuvga yo'naltirish;
- Ijodkorlikni rivojlantirish;

2. Ta'lim metodlarining tasnifi

Metodlarning bir nechta tasniflari mavjud. Ular maqsad, shakl, mazmun, o'quvchining ishtirok darajasi va boshqa mezonlarga ko'ra ajratiladi.

Eng ko'p qo'llaniladigan tasnif quyidagicha:

1. Axborot beruvchi metodlar: Ma'ruza, Tushuntirish, Suhbat
2. Ko'rgazmali metodlar: Namoyish qilish, Illyustratsiya, Ko'rgazmalar
3. Amaliy metodlar: Mashqlar, Tajribalar, Laboratoriya ishlari
4. Muammoli va interfaol metodlar: Muammoli vaziyat yaratish, Aql hujumi, Klaster usuli,

Rol o'ynash, debat, loyihaviy usul

3. Interfaol metodlarning afzalliklari

Interfaol metodlar o'quvchilarni passiv tinglovchidan faol ishtirokchiga aylantiradi. Bu metodlar quyidagi afzalliklarga ega:

- O'quvchilarda yuqori motivatsiyani shakllantiradi;
- Darsni jonlantiradi, interfaol muhit yaratadi;
- O'z fikrini erkin bildirish imkonini beradi;
- Tanqidiy va ijodiy tafakkurni rivojlantiradi;
- Jamoaviy ishlash, tinglash va bahs-munozaralarga tayyorlaydi;

4. Metodlarni tanlashda e'tiborga olinadigan omillar

Metod tanlashda quyidagi omillar inobatga olinishi zarur:

- O'quvchilarning yoshi va psixologik xususiyatlari;
- Ta'lim maqsadi va mavzuning mazmuni;
- O'quvchilarning bilim darajasi;
- Vaqt va moddiy texnik baza imkoniyatlari;
- Fan xususiyatlari (masalan, tabiiy fanlarda ko'rgazmali metodlar ustun bo'ladi);

5. Amaliyotda metodlardan foydalanish misollari

Pedagogik tajriba shuni ko'rsatadiki, har bir metodni o'z o'rnida qo'llash dars samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Masalan, ona tili fanida "muammoli savollar" orqali o'quvchilarning mantiqiy fikrlashini rivojlantirish mumkin. Tarix darslarida esa "rol o'ynash" orqali tarixiy shaxslar nuqtai nazaridan voqealarni tahlil qilishga o'rgatiladi.

Ta'lim metodlari nafaqat bilim berish vositasi, balki o'quvchi shaxsini har tomonlama rivojlantirishga xizmat qiluvchi muhim pedagogik vositadir. Ularning to'g'ri tanlanishi va samarali qo'llanilishi ta'lim sifatini oshirish, o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini kuchaytirish va ularning hayotiy tayyorgarligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Har bir o'qituvchi o'z pedagogik mahoratini oshirib, zamonaviy yondashuvlarga asoslangan metodlarni tanlay bilishi zamonaviy ta'lim talabidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Turaev A. M., "Pedagogika nazariyasi va tarixi", Toshkent: O'qituvchi, 2020.
2. Yo'ldoshev Q., "Ta'lim jarayonida interfaol metodlardan foydalanish", Pedagogika jurnali, 2021, №2.
3. Nishonov M. va boshqalar, "Didaktika asoslari", Toshkent: Fan, 2019.
4. Hasanboyeva O., "Pedagogik texnologiyalar va innovatsiyalar", Toshkent: Iqtisodiyot, 2022.
5. Shodmonqulov R. A., "Zamonaviy dars va innovatsion metodlar", Samarqand, 2023.
6. Dewey J., "Experience and Education", New York: Macmillan, 1938.
7. Vygotsky L. S., "Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes", Harvard University Press, 1978.